

Vuännös, Njauddâmjoogg da Uutuajoogg čaa'žživuu'dd

Lää'kk tu'lvvriiski vaaldšummšest

Lää'kk tu'lvvriiski vaaldšummšest (620/2010) da töözz öhtneei asetös (659/2010) pue'tte viõ'kke keässa 2010. Lää'jj mie'rren lij uu'ceed tu'lvvriiskid, cöggeed da kiäpsmä'tted tuu'lvvin šöddi skääđai seu'rrjöözzid di viikkäd oudäs valmštööttmööžž tuu'lvvid. Lää'jj mie'rren lij še suávted ö'htte tu'lvvriiski vaaldšummuš da čaa'žživuu'd jee'res háiddmōš vää'ldel lokku čää'ccvua'ri keäll'jeei äänmōöžž di suõjmmōöžž taarb.

Tu'lvvriiski vaaldšem plaanumša kuulli tu'lvvriiski vuöss arvlásttmōš miárktee'ji tu'lvvriskkvuu'di tobdstummšen, tu'lvvkaarti raajjmōš miárktee'jid tu'lvvriskkvuu'did da čää'ccvuu'ddpuötllaž tu'lvvriiski vaaldšemplaani raajjmōš. Tu'lvvriiski vuöss arvlásttmōöžž öhttuöđät ELY- kōöskōözz liä arvlásttam Lää'ddjännam tu'lvvriiskid ee'jjin 2011 da 2018. Ään lij möönnmen tu'lvvriskkvuu'di öödäs arvlásttmōš. Lappi vuu'dest miárktee'jen tu'lvvriskkvu'vdden lij nöömtum ee'jj 2011 Ruä'vnjaarg gáárad, Kihttel ceerkavsijdd, Kemijääu'r kuvddlōs, Ä'vvel sijdd da Tornio gáárad da ee'jj 2018 láá'ssen Kemi gáárad.

Vu'vdd, koin tu'lvvriiski vuáđđeei ärvtööllmōöžž vuáđald tuöttät vue'itlvaž miárktee' tu'lvvrisk le'be ko'st nákam riisk vue'itet aabšed öcndööttám, nöömtet miárktee' tu'lvvrisk-kouddōssân (lää'kk tu'lvvriiski vaaldšummšest, 8§). Tu'lvvriisk miárkálvuöđ ärvtööleen vää'ldet lokku vooudlaž da pääiklaž áármōöžž, tuu'lv tuöđnallšemvuött di pue'tti tuu'vest vue'itlvánji šöddi takai mäaine'ld kiičče'e'l skääđ šöddeem seu'rrjöözz:

- 1) skääđ šöddeem seu'rrjōs oummui tiörvásvuö'tte le'be staa'vuö'tte
- 2) Viält'te'mesvuöttkääzzkōözz, há't čää'cchuöl, energiahuöl, teätt-trafiikk, čuäggastrafiikk le'be jee'res va'steei toi'mmjumuž, ku'kesäiggsaž puátkknummuš
- 3) öhttsažká'dd jie'llma vääžnai tuejjumšid staa'neei ekonoomlaž toi'mmjumuž ku'kesäiggsaž puátkknummuš
- 4) ku'kesäiggsaž le'be veediasvooudlaž skääđ šöddeem seu'rrjōs pi'rro'sse
- 5) tee'vte'mes skääđ šöddeem seu'rrjōs kulttuurpreeddna.

Oou'dab arvlásttmōöžž mâŋŋa šöddâm muttâz

Njauddâmjoogg da Uutuajoogg čää'ccvuu'din jeä'la šöddâm pää'rtid raajji tuu'lv jiä-ga čää'ccvuu'din leäkku šöddâm tu'lvvriiskid vaikkteei mäddäänmō'sše muttâz ee'kken 2018 pei'vvuum arvlásttmōöžž mâŋŋa.

Teäđ čaa'žživuu'dest

Teän-Njauddâmjoogg-Paččjoogg čää'ccháiddamvoudda kuulli Njauddâmjoogg da Uuddjoogg čaa'žživuu'd sâjddâ'tte ra'htti tuöddârpoostajännmest, ko'st aassâm da jee'res aassâmká'ddraajōözz liä samai occanj. Njauddâmjoogg čaa'žživuu'dest nu't 80 prosee'nt sâjddâ'tt Lää'ddjännam beä'lnn Aanar da Uccjoogg koo'ddin. Taarr beä'lnn čaa'žživuu'd sâjddâ'tte Sør-Varanger kádda. Njauddâmjokk älgg čä'ccōözz kōöskōsjääu'rest lijääu'rest da kálgg Taarr beä'lnn Njauddâmjokkvue'm mie'ldd Jiöŋŋmie'rre. Uuddjokk cuäkk Njauddâmjokkvuâmma Njauddâmjoogg sau'jbeä'lnn. Taarr beä'lnn Njauddâmjokk lij Keäunŋâz vuälbeä'lnn kobddi da meälgžet kolggi. Miär čää'žžoo'le öllädvuöttvaajtööllmōöžž vaikkte joogg čää'žžoo'le öllädvuö'tte Keäunŋâz räija.

Kuhttuin čaa'žživuu'din pâ'jjel beä'l (nu't 197 000 ha) vuu'dest liä mie'cc, äävkiälguálv da ka'llimääd. Leäuš da jie'gž liä ve'rddöole'ld jeänab Njauddâmjoogg čaa'žživuu'dest. Rajjum vuu'd liä samai occanj (nu't 300 ha) da tök kōskkjâ'vve Njauddâmjoogg čaa'žživoudda. Rajjum vuu'din väija beä'l liä jâlstemvuu'd. Čaa'žživuu'din Lää'ddjännam beä'lnn jâlste nu't 200 persoon, koin puk Njauddâmjoogg čaa'žživuu'dest. Aassâm lij kōskkjōövvâm Če'vetjääu'r da Njauddâm siidid. Čaa'žživuu'did kätt vä'lddvu'e'zzin Natura2000- sä'immō'sse kuulli Kaldoaiivi da Vä'ččer poostajännam.

Njauddâmjoogg čaa'žživuu'dest liâ Njauddâmjoogg lââ'ssen 9 joogg, kooi kolggâmuvuu'd šörrös lij šuurab gu 100 km². Uuddjoogg čaa'žživuu'dest tâ'kk pâ'jjet 100 km² kolggâmuvuu'd vuâžžam jokk lij Uuddjokk. Pâ'jjet 50 hehtaar šoora jääu'r liâ Lää'ddjânnam beä'lnn čaa'žživuu'dest öhtse'žže 84.

Ääi'jab voddööttâm tuu'lv

Čaa'žživuu'di Lää'ddjânnam beä'lnn jeä'la tiöttu puättam samai jönn skääđaid šöddee' tuu'lv. Čaa'žživuu'dest lij Lää'ddjânnam beä'lnn öhtt âânmöđžžâst âârrai kolggâm da čää'žžöllâdvuöđ vuâmmšempäi'kk (lijâu'rr). Pääi'kest šuurmös vuâmmšum kolggâm lij 171 m³/s ee'jjest 2005 (köskk-kolggâm 8,7 m³/s) da šuurmös čää'žžöllâdvuött N₂₀₀₀+194,14 m ee'jjest 2005 (köskk-čää'žžöllâdvuött N₂₀₀₀+193,03 m). Taarr beä'lnn lij Njauddâmjooggâst öhtt hydrolooglaž vuâmmšempäi'kk.

Ääim-muuttâstu'tkkummši mie'ldd kîđđtuu'lv'i köskkmiersaž šorradvuöđ ärvvtöölât occnem.

Tu'lvvriiski tobdstummuš

Njauddâmjoogg da Uuddjoogg čaa'žživuu'di tu'lvvriisk-kouddöözzi tobdstummuš lij tuejjuum ju'n âârrai pirrösvaldšem päi'kkteâtaunnstöözzi da mäddoo'le öllâdvuöttmaal veäkka. Tu'lvvriiskkvuu'di tobdstummšest ta'rkstöölât tu'lvvriiskid oummui tiörvâsvuö'tte da staanvuö'tte, infrastruktuu're, kulttuur-preeddna da pirrö'sse.

Čaa'žživuu'd tu'lvvriiski miârkâlvuöđ ärvvtööleen lij valddum lokku takai mäâine'ld kîi'čče'e' tuu'lvvest šöddi skääđ šöddeem seu'rjöözz. Vu'vdd vuei'tet nöömted miârktee' tu'lvvriisk-kouddössân gu töt tiuddad tulvvlää'jj 8 §:st miârktem skääđ šöddeem seu'rjöözz kriteer (620/2010, 8 §, 1 da 2 mome'ntt). Miârktee' tu'lvvriisk-kouddö'sse ää'jjet raajjât tu'lvv-vaarr- da tu'lvvriisk-kaart di tu'lvvriiski vaaldšemplaân

Mädd- da meä'cctäälministeria nöömted vä'lddkââddlaž tu'lvvriiski vaaldšem koordinâ'stemjoukk lij linjjääm miârktee' tu'lvvriisk-kouddöözzi kriteer moštöspö'mmjest 22.12.2010. Tâk liâ ouddm:

- hää'rves tuu'lv peittam jeâlstemvuu'dest ko'st liâ jeänab gu 500–1000 pööšši jeâlste'e
- hää'rves tuu'lv peittam vuu'dest ko'st liâ mängg tiörvâsvuö'tthuällpöört le'be huállstroi'telpöört, ko'st liâ jiännai siânggpäai'k de päärnai pei'vvpöört
- hää'rves tuu'lv peittam vuu'dest lij vuu'd mäâinast miârktee' jeâlste'eimie'rid kääzzkö'stti čää'ccvâ'lddempäi'kk
- njeä'sščää'ccpu'tstempäi'k väkköövvmöš tiörvâsvuöđ häi'tjemnalla
- hää'rves tuu'lv peittam vuu'dest miârktee' viökkstroi'tel le'be mängg liädggpääi'k
- hää'rves tuu'lv poodd puátkkne määng čuâggaz, uu'lec, ru'vddčuâggasvuässöözzi le'be čää'ccjâ'â'ttemvääll

Njauddâmjoogg da Uutuajoogg čää'ccvuu'din jeä'la miârktee' tu'lvvriiskkvuu'd. Čaa'žživuu'din jeä'la ääi'jab voddööttâm nâkam tuu'lv, koin le'čči šöddâm tu'lvvriiski vaaldšummšest u'vddum lâä'jj (620/2010) 8 § 1 mome'ntest jurddum takai mäâi'neld kîi'čče'e' skääđ šöddeem seu'rjöözz. Čaa'žživuu'din jeä'la miârktee' mie'r'r aassâm čä'ccöözzi ölddsin, ij-ka tu'lvv-vue'jjest ku'kesäiggsaž le'be veeidasvooudlaž skääđ pi'r'rö'sse tuejje'e' toi'mmjummuž. Čuâggas-säi'mmöözzi da jee'res infrastruktuur čaa'žživuu'dest liâ samai occanj, jiâ-ka töid ärvvtööl šöddâm vaar tuu'lvvest.

Lappi jie'llemvue'kk-, trafik- da pirrösköökös ij e'tkked Njauddâmjoogg da Uuddjoogg čaa'žživuu'din tu'lvvriiskklää'jj (620/2010) 8§ meâldlaž miârktee' tu'lvvriisk-kouddöözzi.